

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ / REVIEWS AND SURVEYS

НАЙ-НОВАТА КНИГА НА ПРОФ. ВЛАДКО МУРДАРОВ

ВЛАДКО МУРДАРОВ. НАЙ-ЧЕСТИТЕ ГРЕШКИ В ДНЕШНИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК. СОФИЯ, BLACK FLAMINGO, 2026, 271 С.

В рецензията са анализирани статиите от последната книга на проф. Владко Мурдаров по езикова култура „Най-честите грешки в днешния български език“, издадена през 2026 година, финансирана от Министерството на културата. На основата на направения анализ е показан талантът на проф. В. Мурдаров да извади най-значимите проблемни случаи, да ги анализира, разреши и представи по достъпен за читателите начин, което го направи най-популярния български езиковед. В това е и големият му принос за развитието на езиковата култура.

REVIEW OF PROF. VLADKO MURDAROV'S LATEST BOOK

VLADKO MURDAROV. THE MOST COMMON MISTAKES IN PRESENT-DAY BULGARIAN. SOFIA, BLACK FLAMINGO PUBLISHING, 2026, 271 P.

The review discusses the topics addressed in Prof. Vladko Murdarov's latest book on language culture, *The Most Common Mistakes in Present-day Bulgarian* (2026), funded by the Ministry of Culture. It highlights the author's ability to identify the most significant problematic cases, analyse and resolve them, and present them in an accessible manner for readers – a rare talent that has helped establish his status as the most popular Bulgarian linguists and represents a major contribution to the development of language culture.

„Най-честите грешки в днешния български език“ съдържа езикови бележки, които в по-голямата си част са написани специално за тази книга, с цел да бъдат обхванати случаите, които затрудняват българите в ежеднев-

© КАТЯ ЧАРАЛОЗОВА, 2026 / © KATYA CHARALZOVA, 2026

Тази статия в списание „Български език“ е с отворен достъп и се публикува под международния публичен лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0). /

This open access article of journal “Balgarski ezik” (“Bulgarian Language”) is published under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

ната речева практика. Разгледани са 150 теми, специално подбрани с оглед на тяхната важност и актуалност, случаи свързани с новопоявили се предизвикателства пред говорещите български език, а също и такива, които на пръв поглед са ясни и обхванати от правилата в езика, но въпреки това често създаващи трудности при употреба.

„Най-честите грешки в днешния български език“ е плод на дългогодишни наблюдения върху състоянието на съвременната българска реч, наблюдения, които проф. В. Мурдаров прави от самото начало на своя творчески път, та и до днес. Книгата съдържа отделни статии, като във всяка статия се акцентира първо върху грешката, след това се обяснява в какво се състои тя и как може да бъде избегната. Не е случаен и изборът на жанра „езикова бележка“. Целта е да бъде представен материалът достъпно и препоръките да бъдат разбрани от повече хора, влияейки на мнозина в посока на правилното използване на речта. На същата цел са подчинени и стилът на бележките, съзнателната експресия на места, както и интригуващите заглавия (*Новите стари грешки, Коварните шушкави съгласни, Измамната буква Я, Вече не може, Дали бихте казали така?*).

Езиковите бележки в първата и втората част на книгата са посветени на актуални правописни и правоговорни проблеми, третата част се отнася до колебания при граматичните езикови норми, четвъртата част разглежда въпроси, свързани със стилистиката на изказа. В петата част за улеснение на читателите са подредени по азбучен ред всички коментирани думи, форми и изрази. На практика са обхванати всички аспекти на книжовната норма и нейната кодификация.

В първата част „Правописни грешки“ са намерили място най-често срещаните правописни проблеми, породени от явления като неправилно вмъкване на гласни или съгласни (*пияно* вм. *пиано*“, *маниак* вм. *маняк*“), изпускане и уподобяване на звукове (*езуит*“ вм. *йезуит*“, *Българийо*“ вм. *Българийо*“, *барелиеф*“ вм. *барелеф*). Коментира се и грешното писане на двойни гласни и съгласни (*лекций*“ вм. *лекции*“, *есена*“ вм. *есенна*“, *именик*“ вм. *именик*“, *рожденник*“ вм. *рожденик*“, *посланник*“ вм. *посланик* и др.), неправилният правопис на някои членувани съществителни (*пролета*“ вм. *пролетта*“, *ноща*“ вм. *нощта*“, *моща*“ вм. *мощта*“, *свеща*“ вм. *свещта*“), които на пръв поглед не би трябвало да пораждаат съмнения, но на практика правописът им често се грешни.

На въпросите за правописа на сложните съществителни в книгата е отделено подобаващо внимание, тъй като това са едни от най-трудните и често свързани с колебания и грешки проблеми. Отнася се за правописа сложни думи със съставка от чужд произход, където съвременната норма допуска и разделно писане (*фитнес център, бинго зала, тенис клуб, паник бутон* и др.), а също и на правилното писане на думи със съставки *авто-, агро-, гео- евро-*, които се пишат винаги слято със следващата основа.

Обръща се специално внимание на правописа на съчетания с буквени съкращения като *PSR тест*, *BG паспорт*, *НАТО генерал*, *ТОЛ система*, *тв репортер* и още много други случаи, предизвикващи въпроса: „Как да напишем правилно“ (вж. *За правописа на новите наименования; За броя на тиретата в сложните думи*). Често задаваните въпроси как правилно да се изпишат сложни съществителни, при които като подчинена основа се използва названието на буква или самата буква: *алфа-стабилизатор*, *гамалъч*, *П-образен*, *V-образен* и др., също са намерили място в езиковите бележки (*За правописа и изговора на някои нови чужди думи; За правописа на сложни думи като гост-професор, шеф-диригент; За правописа на сложните съществителни със съставка кафе*). Може да се обобщи, че в частта за правописа са извадени най-трудните и сложни за решаване проблеми, които в масовата практика най-често се грешат, с надеждата, че обяснени на понятен език ще затрудняват пишещите по-малко.

Във втората част са анализирани основни правоговорни грешки, свързани с условния правопис и неправиления изговор на глаголните окончания и на някои членувани съществителни („денъ“ вм. „денйъ“), на членуваните съществителни с деятелни наставки *-ар* и *-тел* („юбиярьъ“ вм. „юбиярйъ“ и др.), грешки, свързани с прилагането на правилото за *променливо я*, както и коментари на грешните употреби, породени от неправилна замяна на звукове (вж. *Т.нар. променливо я, Твърдостта на българите, Пак за твърдостта на българите, Обърканите звукове, Новите стари грешки* и др.). Във всяка една езикова бележка от тази част проф. В. Мурдаров разяснява причините, довели до грешките, резултат най-вече от небрежен изговор и диалектни влияния. В част от статиите се разясняват някои проблемни случаи с ударението на чуждите думи като например изговор с две ударения на *контрабънда*, *фолклър*, *контѐкст* и др.

Останалите две части от книгата, а именно частите, посветени на граматически и стилистични грешки съдържат новопоявили се проблемни случаи, които все още не са намерили място в кодификационните справочници. Такива са затрудненията при употребата на бройната форма при дистантна съчетаемост, когато числителното стои пред две и повече съществителни, напр.: *23 самолета и хеликоптери*, където при втората дума се употребява обикновено мн. число, обусловено от смисъла, а не бройната форма. По същество за тези случаи проф. Мурдаров формулира правило, което не присъства в официалните справочници. Такива правила са формулирани и за случаите на съставни числителни, включващи съществителното *хиляда*, както и за изрази като *всеки понеделник сутрин*, където определението се съгласува с първата дума.

Специално внимание авторът отделя на явления, където се забелязва голямо напрежение между узус и норма. Това е процесът на отпадането на падежните форми при въпросителните, неопределителните, относителните

и отрицателните местоимения, членуването с пълен/кратък член на съществителните от м.р. ед.ч. След като обяснява причините за отклоненията от нормата, проф. В. Мурдаров обосновава с убедителни примери защо не трябва да бъде премахнато правилото за употребата на пълен/кратък член при съществителните от мъжки род, въпрос актуален и дискуссионен. Специално внимание е отделено и на масовата грешка да не се членуват съставните собствени имена при названията на учреждения, организации, географски наименования, а също и при заглавия на книги, справочници, наредби, закони и членуваните сложни наименования от вида на МОН дирекция, HIV вирус и др. И на още една често срещана грешка се спира проф. Мурдаров. Отнася се за смесването и неправилната употреба на кратката форма на възвратното притежателно местоимение *си* с кратките форми на обикновеното притежателно местоимение, което води до промяна в смисъла на изречението (*Той ще извика сестра му* и *Той ще извика сестра си*).

Основно внимание е отделено и на глагола с неправилната употреба в устната реч на форми, следствие от „мекането“ („броиме“, „четеме“, „ходиме“ и др.) и глаголни форми, повлияни от диалектен изговор. Става дума за грешните форми, но все по-често срещани „влезна“, „излезна“, „слезна“, чиято употреба се смята вече за напълно правилна и вече, както и неправилния изговор на глаголните окончания в мин. св. време, отново повлияни от родния диалект. Една друга норма системно се нарушава в писмената и устната реч, както от обикновените носители на езика, така и от журналисти и други публично говорещи лица. Затова и смесването на миналите причастия и страдателните причастия, където формите на миналите причастия трябва да се употребяват винаги в множествено число, е системна грешка, за която винаги трябва да се напомня (*Госпожо, Вие чела ли сте тази книга* вм. *Госпожо, Вие чели ли сте тази книга*; *Госпожо, Вие сте много известни* вм. *Госпожо, Вие сте много известна*). Погрешната употреба на императивни форми, отглаголни съществителни, деепричастия и глаголни изрази също се засяга в тази част, за да може в пълнота да бъдат представени трудностите в публичната реч.

В четвъртата част на книгата са събрани езикови бележки за думи и изрази, неправилно използвани поради незнание на точното значение или особености в стилистичната им употреба. Езиковите съвети в тази част имат за цел постигане на точна и изразителна реч, прецизност при подбора на думите и ясен изказ. Вниманието на проф. В. Мурдаров е привлечено от появата на думи като *финализирам*, *евтанизирам*, *брандирам*, *профилактирам*, *входирам*, *провиждам*, *обгрижвам* и др. или употребата на ненужни русизми като *касае*, *устройва*, които са често срещани в езика на политици и публично говорещи личности с претенции, че говорят на нов, модерен език. Всъщност такива думи превръщат езика в маниерен, изкуствен и сложен за разбиране. Използвани не на място, те правят речта свършено неясна и неинформативна. Обръща се внимание и на един съществен проблем, който

на пръв поглед е незначителен, но всъщност е много важен за стилистиката на изказа. Става дума за точната употреба на предлозите. Особената заслуга на проф. В. Мурдаров е наблюдението, че при употребата им в книжовния език се срещат много грешки и колебания, неотбелязвани досега, на които до този момент не е отделяно подобаващо внимание. В книгата са включени няколко статии за правилната употреба на предлозите, в които изводите, представени в краткия формат на езиковата бележка, постигат максимален ефект в практиката.

Може да се обобщи, че в книгата „Най честите грешки в днешния български език“ са представени най-трудните, сложни за решаване и актуални правописни, правоговорни, граматични и стилистични проблеми, които в масовата практика най-често се грешат. Книгата е предназначена и изключително ценна за всички, които са заинтересовани да пишат и говорят на правилен български език. Тя не е само още едно помагало по езикова култура. Тя е нещо повече от това, защото от всички трудни случаи са прецизно подбрани тези, които предизвикват най-много колебания. Описаните явления са обяснени на разбираем език, илюстрирани с много примери, като целта е една – езиковите знания, поднесени достъпно и интригуващо, да достигнат до по-голям кръг читатели и да бъдат осмислени така, че гласът на езиковеда да бъде чул от всички, за които тези съвети са предназначени.

Катя Чаралозова / Katya Charalozova

✉ Доц. д-р Катя Чаралозова

Секция за съвременен български език

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“

при Българската академия на науките

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

charalozova@abv.bg

✉ Assoc. Prof. Dr. Katya Charalozova

Department for Modern Bulgarian Language

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod Blvd., bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

charalozova@abv.bg